

Saksframlegg

Strategi for sterke barnefellesskap i skole, barnehage og nærmiljø

- Stein, saks, papir

Arkivsak.: 18/22469

Forslag til innstilling:

1. Bystyret gir sin tilslutning til strategien og handlingsplanen for å styrke barnefellesskapene i skole, barnehage og nærmiljø.
2. Alle enheter i oppvekst og utdanning forplikter seg til å jobbe etter en felles handlingsplan mot mobbing og seksuell trakassering blant barn og unge med utgangspunkt i strategiens kunnskapsgrunnlag.
3. Alle barn og unge i Trondheim skal kjenne tilhørighet i sterke barnefellesskap. Dette vil forhindre mobbing, seksuell trakassering og digitale krenkelser.
4. Fellesskapene skal preges av inkludering, mangfold, toleranse for annerledeshet, og barn og unge i Trondheim skal få erfaringer og kunnskap som gjør dem i stand til å møte vanskelige livshendelser og fremtidens krav.
5. For å fremme inkluderende fellesskap skal det særlig satses på kompetanseheving, økt kvalitet i arbeidet med lek og vennskap og bedre samarbeid med foreldre.
6. De barna som har behov for ekstra beskyttelse og spesialiserte tiltak skal få dette med høy faglig kvalitet.
7. Barn og unges egne erfaringer og meninger skal systematisk etterspørres, dokumenteres og brukes for å forme tilbudet ved alle enheter i barnehage, skole og BFT.
8. Barnas foreldre, slekt, nettverk og nærmiljø skal være naturlige samarbeidspartnere for alle ansatte som arbeider med barn og unge.
9. Skole, barnehage og BFT skal etablere en intern opplæring som omfatter utvikling av en foretrukket praksis på barn og unges seksualitet, inklusjon, digital dømmekraft og fysisk aktivitet.

Saksutredning:

1. Saken gjelder

Denne saken følger opp verbale forslag og føringer fra bystyret (2014 og 2016), vedtak i formannskap (11/16) om tiltak og handlingsplan mot mobbing og seksuell trakassering blant barn og unge i Trondheim og bystyrets behandling av kvalitetsmeldingen for grunnskolen i 2017.

Barn og unges oppvekst er for viktig til at kommunen har løsningene alene. Derfor er saken samskapt i en prosess med forskere, berørte innbyggere og barna selv. Dette skal gjøre kommunen bedre i stand til å håndtere disse komplekse utfordringene, og til å styrke barnefellesskapene i barnehage og skole. Saken munner ut i en strategi og handlingsplan, som følger som vedlegg til saksframlegget.

2. Status

Elevundersøkelsen viser en økning når det gjelder mobbing, og mange elever sier at de har opplevd digital mobbing 2-3 ganger eller mer de siste månedene. På bakgrunn av forskning kan en anslå at om lag 300 elever i Trondheimsskolen blir utsatt for alvorlig mobbing/utenforskap. Dette utgjør en risiko for å utvikle psykiske og sosiale vansker. Ungdataundersøkelsen viser også at mange ungdommer er plaget av psykisk uhelse og kjenner seg ensomme. Dette ser ut som tiltar fra 9. trinn og utover. Samme type forskning viser at seksuell trakassering forekommer blant barn og unge, ikke minst digitalt på sosiale medier. Som skoleeier får kommunen også private søksmål som skyldes mobbing gjennom grunnskolen.

For barnehagefeltet finnes det ikke lokale tall over omfanget, men ulike forskningsrapporter viser at 10 - 12 prosent av barn i norske barnehager mobbes, enten av andre barn eller av voksne. Denne atferden mellom barn og fra voksen til barn skaper utenforskap og har negative konsekvenser for deres helse og arbeidsmiljø, og påvirker daglig trivsel og læring.

En del av denne problematikken søkes kompensert gjennom individuelle støttetiltak rundt barnet, eksempelvis spesialpedagogisk hjelp og/eller spesialundervisning. Statistikken viser at denne typen tiltak er økende i barnehagen og gjennom grunnskolen. Nordahlutvalgets rapport *Inkluderende fellesskap for barn og unge* (2018) konkluderer imidlertid med at dagens spesialpedagogiske system i mange tilfeller forsterker barnets manglende tilhørighet i fellesskapet med andre barn og unge. Utvalget peker i stedet på behov for tiltak på systemnivå for å møte barns ulike behov.

I kommunen er det i dag ulik praksis for individuelle støttetiltak mellom bydel, enheter og avdelinger. Omfanget av slike tiltak varierer sterkt i skoler og barnehager, og er ikke knyttet til lavt utdanningsnivå hos foreldre, lave sosioøkonomisk skårer eller andelen minoritetsspråklige. Skoler og barnehager i områder med lave sosiale skårer kan ha få vedtak om spesialundervisning, mens i andre såkalte ressurssterke områder i byen kan det være motsatt. Det er også ulik bruk av programmer og metoder, og det er i stor grad opp til den enkelte leder å stake ut den faglige retningen. Det samme er tilfelle når det gjelder seksualundervisning, der noen skolehelsetjenester samarbeider med medisinstudiet og støttesenteret for incest og seksuelle overgrep. Innenfor barnevernet benytter bydelene ulike tiltak til familiene, og noen bydeler flytter flere barn og unge ut av hjemmet enn andre.

3. Anbefalinger fra barn

Det følgende er hentet fra samtaler med barn med hjelpetiltak fra barnevernet på mellomtrinnet i trondheimsskolen. Spørsmålet var hvordan voksne bør oppføre seg når barna har det vanskelig.

«Det er fint om for eksempel læreren kan avbryte timen hvis vi er lei oss og trenger å snakke akkurat da. Hvis vi er lei oss må den voksne ta seg tid til å prate med oss. De må heller ikke si at vi skal komme tilbake neste dag. La oss komme inn og roe oss ned. Gi oss gjerne et glass vann, et ark å tegne på eller en bok. Da vil vi etter litt tid roe oss ned, og da er vi klar til å prate med dem. Vi klarer ikke snakke når vi er kjempelei oss. Voksne må tro på oss. Hvis vi har det vondt, for eksempel fordi vi har blitt mobba eller ikke har venner, og vi må gå på skolen kan det være veldig ekkelt og ensomt».

«De voksne må ikke si at vi ikke har noen grunn til å være lei oss eller ta oss på alvor. De må

Trondheim kommune

ikke si at vi overdriver hvis vi er sure eller lei oss. Man sier jo mye overdrevent når man er lei seg men alle vet jo at det ikke er sant. Hvis man er lei seg fordi man er mobba eller blitt svikta må vi ikke få høre at vi overdriver. Vi overdriver av en grunn».

«Hvis vi er syke må de tro på oss og sjekke at vi faktisk er syke. Voksne kan gjerne være litt flinke til å sjekke ting og se forskjell».

«For at vi skal snakke med voksne må de være rolige og snakke rolig, de må være litt chill og veldig hyggelige. De må være snille, oppføre seg bra og ordentlig. De må ikke lukte kaffe eller røyk. De må ikke være for tett på når de skal se hvordan vi jobber på skolen».

«Snille voksne spør oss om det går bra. De snakker hyggelig og da bare vet vi det med en gang om den voksne er snill eller ikke. Snille voksne er flinke til å spørre om det går bra, og de spør mer nøye. Snille voksne kan gjerne si til oss at hvis vi tenker på noe så kan vi fortelle det til dem. Men de voksne må ikke være altfor snille sånn at vi blir skremte hvis de plutselig en dag må være strenge. Derfor må ikke voksne være altfor snille og ikke altfor strenge».

«Snille voksne gir oss gode og nyttige råd. Det må være personer vi kjenner som gir oss råd. Voksne må være forsiktige og ikke så urolige. Barna må føle at de ikke blir stressa».

4. Hva sier forskningen?

Studier viser at det er større forekomst av angst og depresjon blant ungdom i dag på tross av en mer stabil og trygg livssituasjon (Bendixen). Dette kan skyldes at kunnskapen om normalitet og normalpsykologi er mangelfull, og at vanskelige livshendelser og ulike vansker i for stor grad blir individualisert. Et normalt barne- og ungdomsliv handler også om å være trist, bekymre seg, være redd og føle seg avvist.

Omfattende studier viser at barn og unges grad av trygghet i barndommen har størst innvirkning på hvilken fysiske og psykiske helse de får som voksne. Tidlige barndomsopplevelser påvirker også immunforsvar og nervesystem. Sammenhengene her er uvanlig sterke, og kan gi helseproblemer i voksen alder. Hvis et barn lever i et miljø med psykisk stress over lang tid, får det en forstyrrelse i utskillelse av stresshormoner. Dette har en nedbrytende effekt på de områdene av hjernen som er viktige for reguleringen av følelser og atferd. Hvis barnet slipper å bruke hjernekapasitet på å beskytte seg selv, har det de beste tenkelige betingelsene for god helse som voksen. Samtidig viser forskning ved psykologisk institutt NTNU at forekomst av symptomer på psykiske lidelser som angst og depresjon øker dersom foreldre overbeskytter barna. Det er derfor viktig å finne rett balanse i dette.

Utenforskap kan handle om å bli utsatt for sosial utestenging på ulike måter, eller hvis man tilhører en identifisert minoritetsgruppe; etnisk, religiøs, eller seksuelt. En rekke studier viser at selv kortere perioder med sosial utestenging (også fra grupper på internett) medfører klart redusert følelse av tilhørighet, mening, kontroll, og selvaktelse (Williams, 2007). Noen studier finner også negative endringer i humør, mens andre finner at det å bli utestengt kan føre til nedregulering av følelsesmessige reaksjoner (man liksom «stivner»). Sosial utestenging kan også medføre økt sannsynlighet for reaksjoner som aggresjon på den ene siden og føyelighet/konformitet på den andre (Williams, 2007).

Skolen har klare lovforpliktelser i arbeidet mot mobbing og har et særlig ansvar for å

Trondheim kommune

forebygge, avdekke, stoppe og følge opp arbeidet mot mobbing. Klassemiljø, klasseledelse og den voksnes relasjonskompetanse er avgjørende for å motvirke mobbing. Nordahl peker på viktigheten av et varmt og støttende voksenmiljø, klare grenser for hva som er akseptabel atferd og at sanksjonene gjøres på en ikke-fiendtlig og ikke-fysisk måte når uakseptabel atferd oppstår. Læringsmiljøet er den faktoren som har størst innvirkning på arbeid mot mobbing (E. Roland).

Forskningsbaserte program har god effekt. Dette krever at skolene tilstreber å få alle ansatte til å jobbe sammen. Å endre voksnes holdninger, kunnskap og handlingskompetanse forutsetter at hver og en gjør en aktiv innsats for å tilegne seg kunnskap, evner å se seg selv og samtidig være villig til å endre praksis. Det forutsetter tydelig lederskap med krav om teamsamarbeid og lojalitet til det som blir bestemt. Studier viser at det tar 3-5 år før effekten av programmet begynner å virke (Holthe, A. 2017).

Gro Emmertsen Lund viser i sin doktoravhandling hvordan eksisterende praksis i skolen kan bidra til ekskludering. Skolen og støttesystemene har ofte laget seg en forståelse av hva som er problemet (ofte i individet/eleven selv) før foreldre blir involvert. Emmertsen Lund peker på viktigheten av at skole og foreldre utvikler en felles forståelse av problematikken før tiltak settes inn. Når forståelsen er ulik, kjempes det mer om hvem som har rett, enn hva som må gjøres i samarbeid. I tillegg vil problemene og eksklusjonen øke. Medelever forsterker utenforskapet fordi de ser at de voksne i skolen "plasserer" problemet hos en medelev.

Studier viser at 37 prosent av barn i barnehagen er involvert i mobbing, og det er sammenheng mellom frafall i videregående skole og mobbing i barnehagen (Lund, 2013). "*Hele barnet, hele løpet, mobbing i barnehagen*" en rapport utarbeidet av Universitetet i Agder (Lund, m.fl, 2015) peker på at arbeid med vennskap og lek er viktigst for å unngå mobbing i barnehage. De barna som ikke har venner er i risiko for å bli mobbet. Barna forteller at de frykter mest å ikke ha noen å leke med, eller bli utestengt fra lek. Studien viser at barn frem til to-treårsalder har mer flyktige vennskap, mens fra treårsalderen blir vennskapene mindre åpne og mer preget av strategiske valg og forhandlinger barna i mellom. Det er en risiko for at barn blir utestengt og venneløse i kjølvannet av denne utviklingen, og det er særlig viktig at småbarnsavdelingene har fokus på den sårbare fasen mellom to og tre år (Lund, m.fl, 2015). Rapporten finner også at det er vanskelig å oppdage utestengelse når den er en del av leken. Det krever at voksne er delaktige og tilstede for å hjelpe barna i de sosiale prosessene. Lund peker på at samarbeid mellom ansatte i barnehagen og foreldre vil være avgjørende for hvordan barnets lekekompetanse utvikles.

Mobbingen har gode vekstvilkår i barnehager der lekens betydning blir undervurdert, der vennskap mellom små barn blir bagatellisert, der voksne definerer enkeltbarn negativt og der samarbeidet mellom de voksne, og mellom voksen og barn er dårlig. Studien finner også at de voksne i barnehagen ikke anerkjenner, ikke ser, eller ikke tar på alvor at små barn utviser "mobbeatferd" (Ibid).

Når det gjelder seksuell trakassering og seksuell oppmerksomhet som er ubehagelig, krenkende eller plagsom, viser studier at dette er et betydelig samfunnsproblem i og utenfor skolen. To studier gjennomført blant elever i videregående opplæring i Trøndelag har vist at seksuell trakassering er et betydelig problem (Bendixen & Kennair, 2008, 2014). Mellom 6 og 7 av 10 elever i videregående opplæring rapporterer å ha blitt utsatt for seksuell trakassering i løpet av et skoleår, verbalt, digitalt, indirekte eller fysisk. Det å bli utsatt for seksuell

Trondheim kommune

trakassering er klart belastende og assosiert med redusert psykisk helse og velvære (Bendixen, Daveronis, & Kennair, 2018). De negative helseeffektene av å bli seksuelt trakassert er sammenlignbare med effektene av å bli utsatt for mobbing. Enhver reduksjon av denne typen belastning vil kunne ha betydelige positive helseeffekter for ungdom (Bendixen et al., 2017). Det finnes i dag ingen gode forebyggende program mot slik trakassering.

5. Anbefalinger fra ekspertutvalget

Ekspertutvalget ble rekruttert gjennom annonsering i media. Det består av innbyggere fra 13 - 87 år, med stort engasjement for å delta i arbeidet for å skape sterkere fellesskap for barn og unge.

Ekspertutvalget er opptatt av flere forhold knyttet til barn og unges manglende tilhørighet. De viser til at foreldrene må være en nærmere samarbeidspart for skole og barnehage og at barnehage og skole må forstå hvilken kraft det ligger i foreldrenes følelsesmessige tilknytning til barnet. Ekspertutvalget peker også på at ledelsen i større grad må jobbe med voksnes holdninger til barn som strever. De mener det er bekymringsfullt dersom skoler sender et barn ut av fellesskapet for å løse et problem, og at dette barnet etter en tid kommer tilbake, men da med en annen identitet som antagelig gjør det enda vanskeligere enn tidligere.

«Det er aldri et enkelt barn som kan ødelegge et fellesskap alene», «voksne i barnehage og skole må like barn og unge som strever» og «skolen må slutte å se etter syndebukker» er sitater fra utvalget som støtter dette.

Ekspertutvalget er også særlig opptatt av at voksne som jobber med barn må kjenne seg selv og ha større kompetanse på følelser for at fellesskapet skal bli godt. Ved at voksne forstår hvordan de selv reagerer i relasjoner med barn som strever, kan de i større grad ta ansvar og ikke forklare vanskene som egenskaper ved barnet.

“Voksne må slutte å lete etter problemer i barnet”.

Ekspertutvalget peker på at foreldrefellesskapet blir betraktelig løsere når barnet begynner på skolen. I barnehagen klarer foreldrene å knytte barn til foreldre, men dette oppløses i skolen. Ekspertutvalget tror dette er uheldig for skolens læringsmiljø. Besteforeldre blir foreslått som en ressurs i å gjennomføre aktiviteter på skolene. En av de eldre deltakere i utvalget foreslår at det etableres frivillige lyttevenner til barnegrupper/ungdomsgrupper i skolen.

Ekspertutvalget påpeker at samarbeid mellom idrettslag og skole er for atskilt, og at trenere i idrettslag i større grad må få informasjon om relasjoner, konflikter og vennskap som foregår på skolen slik at barn og unges liv henger sammen.

“Noen må ha ansvaret for integrering i idrett og fritidsaktiviteter, og være en døråpner. Det er også et problem for mange familier at idrett og andre aktiviteter er for dyrt. Det er behov for støtte med utstyr og annet som er nødvendig for at barn kan delta”.

Utvalget viser også til at normalitetsbegrepet har blitt for snevert. *“Det må skapes rom for å være annerledes, kjenne og akseptere den enkelte eleven uten å lage styr av noen som er litt annerledes. Atferd oppstår ikke av ingenting, men er uttrykk for noe. En må lære noe om hva som ligger bak atferden for å kunne tilrettelegge for trivsel på riktig måte”.*

Trondheim kommune

Ekspertutvalget anbefaler at det etableres en "Velværekomite" på hver skole, som består av barn og unge, ansatte og foreldre. Komiteen skal med jevne mellomrom sjekke tilstanden i elevenes arbeids- og læringsmiljø.

6. Handlingsplan

Felles handlingsplan mot mobbing, i barnehage og i skole

Med utgangspunkt i denne strategiens kunnskapsgrunnlag, og det beste fra lokale handlingsplaner og god praksis skal det høsten 2018 utarbeides en plan som alle enheter skal jobbe etter.

Barnesertifikatet - systematisk kompetanseløft for alle ansatte i oppvekst og utdanning

Felles kompetanseløft for alle ansatte, faglærte og ufaglærte i skole, barnehage og BFT. Ansatte i Trondheim kommune med relevant kompetanse underviser sammen med ansatte ved NTNU og DMMH. Ekspertutvalget skal også være sentrale i kompetansepakken. Undervisningen vil blant annet inneholde tema som emosjoner, tilknytning, traumer, vold, omsorgssvikt og overgrep i nære relasjoner, barn og unge med funksjonsnedsettelse og relasjon og kommunikasjon. Tiltaket er presentert for styret ved Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap, NTNU og vil finansieres gjennom desentraliserte kompetansemidler.

Helsestasjon for kjønn og seksualitet

Det skal etableres helsestasjon for kjønn og seksualitet der barn og unge med behov for spesialiserte tiltak skal få kvalifisert hjelp. Det skal sammen med fagmiljøet sees på ulike løsninger for dette.

Systematisk dokumentasjon av barn og unges erfaringer, meninger og kunnskap

Det utvikles ulike måter som sikrer at barn og unges egne erfaringer og meninger blir systematisk etterspurt, dokumentert og brukt til å forme tilbudet ved alle enheter i barnehage, skole og BFT. Formålet med systematiske samtaler med barn er å få synliggjort områder som har betydning for barns trivsel og utvikling. Barnets mening vil bidra til å utvikle kunnskap om hvordan vi kan skape bedre betingelser for barns læring, trivsel og sosiale utvikling.

Barn og unge med behov for ekstra beskyttelse

Det settes ned en prosjektgruppe med representanter fra interne og eksterne fagmiljø for å se hvordan barn og unge med behov for ekstra beskyttelse både kan fanges bedre opp og få riktig hjelp. Fokus vil være på hva som er anbefalte kartleggingsverktøy og hva som er anbefalt praksis. Det vil jobbes frem rutiner for kartlegging og anbefalt praksis nært barna. Det vil også være avgjørende at rutinene mellom enheter og etater i hjelpeapparatet er tydelige slik at barn, unge og familier får helhetlig oppfølging.

SteinSaksPapir - konferanse

Årlig konferanse der god praksis deles, der barn deltar aktivt og der ulike forskningsprosjekt presenteres. Dette blir et møtested mellom praksis, forskning, innbyggere og barn & unge. Konferansen gjennomføres sammen med fylkesmannen og NTNU.

Trondheim kommune

SteinSaksPapir- undersøkelse

Årlig undersøkelse som leter etter barn og unges styrker, følelser, drømmer og håp. Undersøkelsen utarbeides av psykologer i Barne- og familietjenesten. Undersøkelsen vil være et supplement til Ungdataundersøkelsen.

Velværekomite

Utvalgte skoler bør etablere egne Velværekomiteer. Komiteen skal bestå av barn og unge, ansatte og foreldre. Komiteen skal med jevne mellomrom sjekke tilstanden i elevenes arbeids- og læringsmiljø. Forslaget er spilt inn av elever ved ungdomstrinnet.

MEST

Tverrfaglig samarbeid, skole og skolehelsetjeneste, gir ungdom kunnskap om normalpsykologiske utfordringer og mestringsstrategier for å møte motgang. Pilot er gjennomført i videregående- og ungdomsskole, og skal implementeres i alle byens ungdomsskoler.

Kampanje #heltnormalt

Kampanjen lanseres ved skolene og i sosiale medier for å utfordre barn, foreldre og besteforeldres oppfatninger av normalitet. Gjennom dette ønsker kommunen åpenhet om hverdagsvansker og å bidra til at færre barn og unge tror "de er alene om å ha det sånn". Tiltaket støttes av tilbakemeldinger fra praksisfeltet og av psykologisk forskning.

Kulturelt årshjul

Barn og unge stimuleres til ulike kulturaktiviteter og uttrykk som styrker fellesskap og inkludering. Det kan være teater, drama, litteratur, musikk, dans osv. Tiltaket vil gjennomføres i samarbeid med kultur og idrett, områdeløft Saupstad/Kolstad, private aktører og frivilligheten.

Nytt kunnskapsbasert program mot seksuell trakassering

NTNU vil i samarbeid med relevante fagmiljøer i kommunen utvikle metoder og prøve ut forebyggende innsats i skolen for å redusere seksuell trakassering. Det blir viktig å bevare en positiv holdning til seksualitet, samtidig som man arbeider for å redusere ubehagelig og krenkende atferd. Basert på dagens praksis, den nyeste forskningen og råd fra barn og unge utarbeides et helhetlig program med læremidler og integrerte digitale løsninger, som implementeres i skolen og evalueres fortløpende. Seksualundervisningen er en naturlig arena for denne type virksomhet, men dette vil innebære endringer i dagens praksis både i ungdomsskolen og videregående opplæring.

Senter for Relasjonell Velferd og samskaping

I løpet av neste fireårsperiode etableres det et senter for Relasjonell velferd og samskaping. Dette skal skje i samarbeid med NTNU, innbyggere og frivillig sektor. Senteret skal legge til rette for å utvikle kommunens relasjoner og samarbeid med barn, unge og innbyggere for øvrig. Senteret blir viktig i realisering av Universitetskommune 3.0. Etableringen skjer i samarbeid med universitetet i Århus og Århus kommune.

Normalitetsforståelser og bruk av spesialpedagogiske vedtak i barnehage

Kommunen vil samarbeide med DMMH i et forskningsprosjekt som ser nærmere på ulike praksis mellom barnehager i bruk av spesialpedagogiske vedtak, og hvordan barnehagen som institusjon og fellesskap påvirker behovet for slike vedtak.

Trondheim kommune

Vennskap og lek for to- og treåringer i barnehagene

Utvalgte barnehager skal ha vennsapsprosjekt for to- og treåringene i småbarnsavdeling for å motvirke utenforskap som gjerne kan skje i den alderen. Kommunen vil initiere samarbeid med DMMH i dette arbeidet.

Møteplasser for alle

Sterke barnefellesskap krever sterke voksenfellesskap. Det er derfor nødvendig å styrke og stimulere møteplasser og fellesskap på tvers av generasjoner. Det kan være å ha barselgruppe på eldresenter, aktiviteter for alle aldersgrupper i nærmiljø osv.

Oppvekst 3.0, samarbeid med barn, unge og foreldre

Innholdet i tjenestene skal samskapes med barn, unge og foreldre. Barn og unge lever livene sine i viktige relasjoner til foreldre, familie og nettverk. Ansatte i BFT, barnehage og skole skal kjenne, be om råd og samarbeide med barnets familie og nettverk.

Fysisk aktivitet

Det utarbeides en overordnet plan for fysisk aktivitet i barnehage, skole og SFO. Planen skal sikre en helhetlig tilrettelegging for fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv. Fysioterapeutenes og helsesøstrenes forebyggende og helsefremmende rolle synliggjøres særskilt i denne planen.

Universitetskommune

Som en del av å være en universitetskommune vil kommunen sammen med NTNU og DMMH initiere forskningsprosjekt som følger opp og videreutvikler strategien og gir forskningsbasert kunnskap for ny praksis.

Gjennomføringen av handlingsplanen forankres i handlings- og økonomiplanen, og skal i planperioden følges opp gjennom årshjul, styringsdialogen og resultatvurderingen for oppvekst- og utdanning.

7. Uttalelser fra råd og utvalg

KFU understreker at sterke barnefellesskap også inkluderer barn og unge med nedsatt funksjonsevne og hvor annerledesheten er en del av normaliteten. Rådet peker spesielt på viktigheten av at kompetanse på barn og unge med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemming blir inkludert i *Barnesertifikatet* som omtales i handlingsplanen.

Mangfoldsrådet påpeker viktigheten av å vektlegge kunnskap om nærmiljø omkring barnhagene. Dette gir barna både opplevelse, erfaring og tilhørighet. Det gir også barna identitet. Rådet er fornøyd med det arbeidet kommunen gjør for å integrere barnehagene i nærmiljøet og samfunnet generelt.

Ungdommens bystyre er positive til forslagene som legges frem i saken. Mobbing, utenforskap, digitale krenkelser og seksuell trakassering i barnehagen, på skolen og i nærmiljøet fører til større forekomst av angst og depresjon blant unge. Det viktigste med denne planen er den felles handlingsplanen mot mobbing for alle enheter, både i barnehage og skole. En klar struktur for hvordan man håndterer og forebygger mobbing er på høy tid. Ungdommens bystyre er meget lettet over at undersøkelser på skolene, møter for utveksling av erfaringer og fortløpende evaluering av arbeidsmetoder er inkludert i handlingsplanen og til vennsapsprosjektet for to- til

Trondheim kommune

treåringer. Dette er viktig for å bidra til tettere samhold og mindre utenforskap. De ønsker at alle barnehager inkluderes i vennsapsprosjektet dersom det skulle vise seg å være effektivt.

KFGU (Kommunalt foreldreutvalg for grunnskolen) er positive til strategien for å bygge sterke barnefelleskap og er enige i hovedpoengene om at det er fellesskapets ansvar å sørge for at alle har det bra, at kommunens tjenester skal bli bedre ved å lære av beste praksis og at tjenestene skal bli mer enhetlige. Det er likevel viktig å passe på at løsningene blir fleksible og robuste nok på en gang. De peker på viktigheten av gode systemer/ressurser for å sørge for at endring av praksis blir gjennomført.

Utvalget mener det for enkelt å hevde at det kun er foreldre som har "problemer" med normalitetsbegrepet. Det kan også noen ganger være de kommunalt ansatte som vil presse ungene inn en boks som ikke passer.

Noen foreldre opplever at barna derved stemples som "unormale". Man må uansett normalitetsdefinisjon passe på at de som *trenger* hjelp får det, samme om det regnes som "normalt" eller ikke. Utvalget peker også på at strategien skiller for lite mellom ulike opphav til atferd som påvirker miljøet negativt. Ulike opphav kan eksempelvis være umodenhet/kunnskapsmangel, nevropsykologiske årsaker (ADHD, og lignende), oppvekstvilkår/hjemmeforhold, vold/omsorgssvikt, overgrep, mobbing og krig/flukt eller annen traumatisering. Ingen er født som mobbere, men mobbere blir skapt av forholdene de vokser opp i/lever i.

For sikre godt samarbeid mellom foreldre og enhetene, så anbefaler KFGU at inkluderingsspiralen brukes som modell for inkluderende samarbeid i alle kommunale tjenester innen oppvekst-området, og at foreldre må også ha en instans å kontakte når de opplever at de ikke blir inkludert, men ekskludert. Når det gjelder forslaget om et eget "barnesertifikat" mener utvalget at kompetanseprogrammet også må inneholde opplæring i tegn på vold, omsorgssvikt og overgrep, som forekommer i alle samfunnslag, og programmet burde tilbys til de som møter barn gjennom (organiserte og uorganiserte) fritidsaktiviteter (idrett, korps, speider, BUL, Cafe Kaos,...).

En siste tematikk som utvalget trekkes frem er barn og unge som utvikler en voldelig atferd som skaper frykt og utrygghet for både medelever og ansatte. Disse barna må sikres riktig hjelp tidlig, og elever og ansatte som utsettes for skremmende atferd må trygges i skolehverdagen.

Fellesnemnda for Klæbu og Trondheim har tatt saken til orientering. Studentrådet ønsket ikke å uttale seg til saken.

Saksprotokollene med uttalelser/vedtak følger som vedlegg til saken.

8. Økonomiske konsekvenser for kommunen

I rådmannens forslag til HØP 2019- 2022 er det lagt inn 1 mill kroner til gjennomføring av strategien. Noen av tiltakene forutsetter ekstern finansiering, men de fleste innsatsene som er beskrevet i denne saken kan gjennomføres innenfor vedtatte økonomiske rammer.

9. Konsekvenser for klima og det ytre miljø

Denne saken har ikke konsekvenser for klima og det ytre miljø.

Trondheim kommune

10. Konsekvenser for arbeidsmiljø

Når utenforskap reduseres og kommunens enheter i større grad opptrer som et felles lag rundt barna, er dette også et gode for ansatte. Et godt samarbeid mellom ansatte, barn, foreldre og nærmiljø vil gjøre barnefelleskapene mindre sårbare for konflikter i hverdagen og gi bedre betingelser for å finne gode løsninger når problemene oppstår.

11. Rådmannens vurdering og konklusjon

Mobbing, seksuell trakassering og digitale krenkelser har negativ innvirkning på arbeidsmiljøet til voksne og barn i skole og barnehage, og på kontakten og samarbeidet med foreldrene og hjemmet. I ytterste konsekvens kan det erfaringsmessig føre til dårlig samarbeidsklima mellom ansatte og med foreldre og hjem.

Kommunen har både støttesystemer og programmer som skal fange opp barna og bistå enhetene med kompetanse, veiledning og støttende tiltak når dette skjer. Likevel er det mange barn, unge og familier som melder om eksklusjon, ensomhet og manglende tilhørighet. Ut fra dette mener rådmannen at det er nødvendig å se på egen praksis med et kritisk blikk for å snu utviklingen i ønsket retning.

Det er i dag også for store ulikheter mellom enheter og avdelinger ved oppvekst og utdanning. Det er derfor behov for å utfordre metoder, personalets kvalifikasjoner og ulike kulturer ved enhetene, for å sikre at dette ikke står i veien for likeverdige tjenester og trygge læringsmiljø for barn og unge.

Mange av problemene, vanskene og bekymringene som barn og foreldre har løses i dag gjennom individrettede tiltak. Det kan for eksempel være ekstra konsultasjoner i helsestasjonen, spesialpedagogiske vedtak, samtaler med psykolog eller tiltak fra barnevernet. Flere studier viser at slike tiltak har begrenset eller liten effekt på barnets livssituasjon, og i mange tilfeller i stedet bidrar til å opprettholde barnets utenforskap. Studier viser også at manglende tilhørighet er mer skadelig enn dårlig kosthold, inaktivitet og rusmisbruk. Tilhørighet og sosiale relasjoner er de viktigste ingrediensene i et godt liv. I det videre arbeidet blir det, etter rådmannens vurdering, viktigere å se på hvordan vi kan styrke inkluderingen, mangfoldet, toleransen for annerledeshet og utvide normalbegrepet. I tillegg til at dette er helsefremmende for barna, møter det også kommunens behov for innovasjon og kunnskapsutvikling for å skape velferd og bærekraft i framtida.

Dette innebærer i større grad å integrere innbyggere, fagpersoner og tjenester i et tettere samarbeid enn det tradisjonelle program og styringssystemer legger opp til. Rådmannens intensjon med denne saken er å skape en bevegelse som går i denne retningen. Derfor har det vært brede prosesser med forskere, innbyggere, ansatte og barn for å sikre at kunnskapen får flere kilder og at saken blir forankret og kunnskapsbasert.

Kommunens hovedoppgave er å mobilisere mestring hos barn og unge, styrke sosiale fellesskap, øke samfunnsdeltakelsen og myndiggjøre lokalsamfunnene. Dette krever et fokus på hva innbyggere, frivillighet, virksomheter, fagprofesjonelle, ledere og politikere kan få til i fellesskap, både på mellommenneskelig plan, og på tvers av organisatoriske rammer. Dette betyr ikke å fraskrive seg ansvaret for tjenesteyting og utvikling av tilbud, men at tjenestene i større grad utvikles som en del av lokalsamfunnet. Det kreves et omfattende innovasjonsarbeid for å lykkes med en slik dreining, der vi systematisk prøver, tester, feiler, lykkes, lærer og deler praksis og

Trondheim kommune

kunnskap om relasjonelle løsninger, og hvordan dette kan ledes. Individfokus på barnet er feil adresse for løsningen.

Rådmannen har notert seg innspillene fra behandlingen i råd og utvalg, og vil følge opp disse i gjennomføringen av handlingsplanen.

Avslutningsvis vil rådmannen understreke at det er viktig å få frem barnas opplevelser og erfaringer. Flere barn har gitt innspill til denne saken, og barnehagene og skolene må jobbe mer systematisk for å få fram barnas egne opplevelser med hensyn til inkludering, trivsel og vennskap.

Rådmannen i Trondheim, 26.9.2018

Camilla Trud Nereid
kommunaldirektør

Lars Mostad
seniorrådgiver

Ingvild Dahl
rådgiver

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

Vedlegg:

Strategidokument og handlingsplan

God praksis i Trondheim – Noen eksempler

Notat med oversikt over skoler som deltar i program/prosjekt om Læringsmiljø 2018

Saksprotokoller/uttalelser fra råd og utvalg